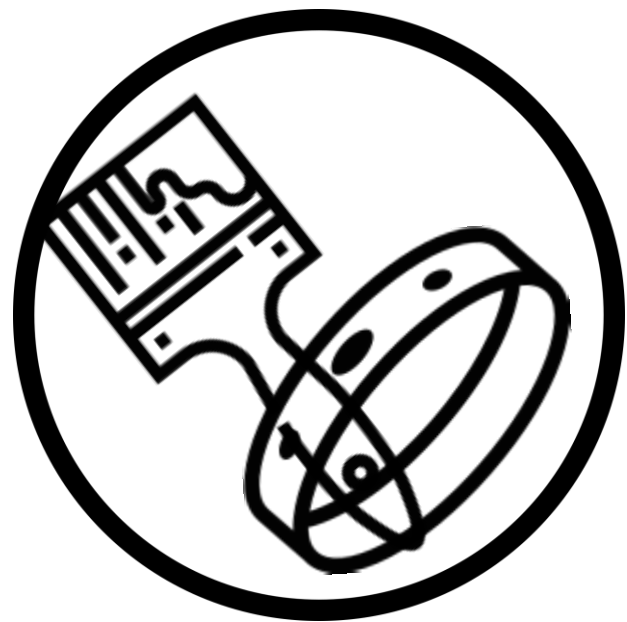

DE HÄNDIGA:

GULD- OCH SILVERSMEDERNA

Enligt muntlig information
är personerna på bilden
guldsmedsaffär Kantolas
personal.
K.H.Renlunds museum.

“

KULTA JA HOPEA OVAT YLIMUISTOISISTA AJOISTA
ASTI ASKARRUTTANEET IHMISTEN MIELIKUVITUSTA
JA USEIN RATKAISEVASTI VAIKUTTANEET
NIIN VALTAKUNTIEN KUIN YKSITYISTEN KOHTALOIHIN.

KULTA ON OLLUT JA ON EDELLEEN
IHMISEN KALLISARVOISINTA OMAISUUTTA
JA SAMALLA MUUN OMAISUUDEN ARVOMITTA,
MUTTA SEN ARVON KORKEUDEN VUOKSI
ON SITÄ YLEENSÄ KÄYTETTY AINOASTAAN PIENEMPIIN
IHMISEN RUUMISTA KAUNISTAVIIN KORUESINEISIIN,
JOTA VASTOIN HOPEA, VAIKKA SILLÄKIN
ON VERRATEN KORKEA ARVO, EI KUITENKAAN OLE
NIIN KALLISTA, ETTEI SITÄ OLISI VOITU KÄYTTÄÄ SUUREMPIIN
KORUESINEIHIN JA PÖYTÄKALUSTOIHIN.

”

GULD- OCH SILVERSMEDER I GAMLAKARLEBY

Vid tiden för stadens grundläggande hade guldsmederna inte ett eget ämbete i Gamlakarleby utan lydde under Åbo och Vasa. Att förtjäna sitt levebröd som guldsmed var inte lätt under 1600- och 1700-talen, varför flera av dem blev skuldsatta.

Simon Jonsson var guldsmed i Gamlakarleby under åren 1660–1666. Han gick i lära hos Hans Meijer och August Weideman i Ekenäs och arbetade som mästarsven i Vasa år 1658.

Han köpte år 1660 en tomt i Gamla-karleby, men var senare tvungen att sälja den på grund av sina skulder. Jonsson omnämns år 1664 i domböckerna på grund av att ha ingripit i ett slagsmål mellan Henrik Puroinen och Karin Kangar. Puroinen dömdes av rätten till att ersätta guldsmeden hans sönderslagna fönster. Simon Jonsson nämns också i ett gräl med guldsmed Johan Eriksson på Bastuholmen.

Männen hade avnjutit öl tillsammans och när ölet tagit slut hade Simon börjat hota Johan, dragit honom i håret och piskat honom med alris. Johan hade lyckats ta till flykten när Simon sprungit till skogs för att hämta bättre ris. Ärendet behandlades i rätten och Simon dömdes till häkte för “Nattrop och Gatuskriande”.

Jacob Corander (-1740) föddes i Gamlakarleby och var i gesällära hos Johan Roth i Vasa. Efter att ha bott och idkat sitt hantverk i Gamlakarleby i tre år, beviljade rätten honom sex års skattefrihet för att han skulle reda sig bättre. År 1732 anhöll han om burskap för sin son, Marcus Corander (1708-), som hade varit i guldsmedslära i fem år. Då Jacob på ett tillfredsställande sätt gottgjort sin skuld till staden, antogs sonen till guldsmed i Gamlakarleby.

Göteborgsbördige **Berndt Edgréns** (1735–1822) inflytande på främjandet av guldsmedsyrket i vårt område är märkbart eftersom han tog många lärogossar och gesäller i sin lära. Edgrén blev mästare i Gamlakarleby under Stockholms ämbete år 1762 och år 1776 beviljades han handelsrättighet. Edgrén var gift med Anders Chydenius syster Katarina.

Kakspade i silver gjord av Edgrén från slutet av 1700-talet. Bild ur Tyra Borgs bok Guld- och silversmeder i Finland.

Silverbägare av Edgrén från 1767. Nationalgalleriets samlingar. Bild: Nationalgalleriet.

Henrik Lassander (1749–1818)

gick i guldsmedslära först hos Simon J. Andström i Vasa åren 1764–1768 och efter det tre år hos Anders Tidström i samma stad. År 1771 utskrevs han som gesäll och arbetade ett par år hos Berndt Edgrén. År 1776 vann han burskap i Gamlakarleby och erhöll av magistraten rätt att idka guldsmedsyrket i staden. Han underlydde Åbo ämbete.

Lassander hade endast en lärling och han upphörde med sin verksamhet år 1783, efter vilket han omnämns som sjöman.

HL H: Lassander

Silverbägare gjord av Henrik Lassander 1778, bild Åbo museicentral, CC BY-ND 4.0, och Henrik Lassanders stämplar. Bild ur Tyra Borgs bok Guld- och silversmeder i Finland.

CHORIN

Kaffekanna i silver av Michel Chorin från 1783 och hans stämplor. Bilderna ur Tyra Borgs bok Guld- och silversmeder i Finland.

Michel Chorin (1753–1819) gick i lära hos guldsmed Berndt Edgrén och utskrevs som gesäll år 1744. Han vann burskap i Gamlakarleby stad år 1779 och blev mästare under Vasa ämbete år 1783. Som mästarpöv tillverkade han en kaffekanna. År 1793 valdes han till en av stadens rådmän, en tjänst som han innehade i 26 år tills han på grund av sjukdom begärde om avsked. Att som hantverksmästare bli vald till rådman var då ännu sällsynt. Under Finska kriget 1808 var det Chorins uppgift att organisera inkvarteringsplikten för ryska soldater, vilket starkt ogillades av stadsborna.

Efter att ryssarna lämnat staden låg det på Chorins ansvar att ordna vården av 643 skadade svenska soldater, tills ryssarna återigen anlände med sina sårade. Vården av de sårade tärde bl.a. på stadsbornas livsmedelsförråd, men Chorin skötte sitt uppdrag på ett så utmärkt sätt, att magistraten till en början vägrade bevilja honom avsked. När Chorins begäran till slut beviljades, skrev man i magistratens protokoll ett tack för hans entusiasm, rättvishet och flitighet.

Fram till år 1802 hade han en lärling och efter det två. År 1811 var han skyldig ämbetet kvartalspengar för åren 1804–1810.

Silverbägare gjord av Michel Chorin från år 1802 och silversked från 1783. K.H.Renlunds museum.

Johan Niclas Chorin (1797–1871) var brorson till Michel Chorin och arbetade som lärling hos sin farbror åren 1812–1816. Efter det fortsatte han som gesäll och anställd hos Michels änka fram till år 1821. Han anhöll om burskap år 1821, men magistraten krävde att han först skulle uppvisa ett mästarprov. Sitt mästarprov utförde Chorin år 1822 i Mathias Martins verkstad, där han förfärdigade två silvervaser. Han erhöll sitt mästarbrev av Vasa ämbete år 1828 och avlade borgareden 1830. Han hade så gott som hela tiden två lärgossar fram till år 1868.

Fingerborg i guld tillverkad av J.N. Chorin. Bild: Åbo museicentral. CC BY-ND 4.0

Mässhake från 1842 vars silverplatta har J.N. Chorins stämpel.

Chorin deltog också i slaget vid Halkokari. Han verkade bland annat som kurir då man hastigt måste få hjälp från Vasa eftersom engelsmännens landstigning hotade. Chorin belönades med ett minnesmynt i silver.

Johan Niclas Chorins stämplor. Ur Tyra Borgs bok Guld- och silversmeder i Finland.

Johan Vilhelm (Jussi) Kantola

(1882–1943) avlade guldsmedsexamen i Vasa och utskrevs som gesäll i Koskiniemi. Han var anställd hos Kultaseppä Oy i Åbo, och gjorde under den tiden en stipendieresa till Sverige. Sin egen företagsverksamhet inledde han år 1909 då han köpte en affär i Nykarleby, men redan 1912 flyttade han verksamheten till Gamlakarleby. Jussi Kantola deltog aktivt bl.a. i den socialdemokratiska arbetarrörelsen i Gamlakarleby. Han satt i stadsfullmäktige åren 1919–1934.

Åren 1930–1935 var han medlem i stadsstyrelsen. Han var aktivt med i grundandet av den allmänna yrkeskolan (Kokkolan Yleinen Ammattilaiskoulu) och en mångårig ordförande i skolans styrelse. Åren 1928–1935 var han ordförande för Hantverks- och Fabriksföreningen. Kantola var tvungen att överlåta sin affärsverksamhet av hälsoskäl i mitten av 1930-talet.

HEI! ❁ HEI!
KESKI-POHJALAISET!

Kultaseppä Kokkolassa
Kantola on kätevä,
Kihlat kauniit kestävimät
Koputtelee käteenne
Kaiverrukset, Kaisat, Kallet
Sormuksihin sovittaa.

Kiilto-kalut kaikenlaiset
Halvalla ken haluaa
Kantolalta Kokkolassa
Kysyä — ostaa
Kannattaa.

Vaikea ei löytää liene Isonkadun 7:mää
Asemalta astuessa suoraan suurta katua
Vasemmalla näätte nimen —
Kultaseppä KANTOLA.

Tidningen Kokkola 19.4.1913

Om Ni alltid köper förlovnings-, vigsel- och minnesringar till brudgåva m. m., m. m. från

Guldsmed J. W. Kantola
i Gamlakarleby

så behöver Ni aldrig ångra er.
Alla slags beställningar och reparationer utfö-
ras omsorgsfullt och till billigt pris.
Guld och silver köpes.

Högaktningsfullt
J. W. Kantola.

Österbottningen 3.5.1913

Unto Ensio Kantola (1914–1978)

övertog efter faderns insjuknande guldsmedsaffären tillsammans med sin mor. Från år 1954 ansvarade han tillsammans med sin fru för hela affärsverksamheten fram till år 1974. Unto Kantola var medlem i Finlands Guldsmedsförbunds styrelse och deltog regelbundet i förbundstidningens redaktion. Dessutom var han medlem i Finska Hantverkarförbundets fullmäktige och hedersordförande för dess lokalavdelning, Gamlakarleby Hantverks- och Fabriksförening.

Unto Kantola skötte flera olika förtroendeuppdrag. Han var politiskt verksam inom stadens finskspråkiga arbetarrörelse, idrottade i Kokkolan Jymy, deltog i Kokkolan Työväen Näyttämös teaterverksamhet och musicerade i arbetarföreningens orkester. Dessutom hade han ansvarsfulla uppgifter i en del av dessa föreningars styrelser.

Kantola var stadsfullmäktigemedlem 1946–1956 och 1958–1959. Han var medlem i stadsstyrelsen 1951–1952 och 1957. Han hade också andra kommunala förtroendeuppdrag bl.a. inom ungdoms-, biblioteks-, musei-, teater- och taxeringsnämnderna. Han tillhörde även kyrkofullmäktige.

Herman Wist (1883–1963) vars släkt var av tysk härstamning, föddes i S:t Petersburg och grundade där en silverfabrik. Wist hade sitt sommarställe i Kaipiala by i Nykyrka och efter den ryska revolutionen flyttade han sitt företag dit. Han gifte sig med volgatyskan Helen Winzig och de fick två söner. Herman Wist etablerade sig som en betydande affärsman och arbetsgivare i Kaipiala. Före Vinterkriget hade han 30–40 anställda, däribland både guld- och silversmeder, polerare samt kontorspersonal och assistenter. Wists fabrik tillverkade silverbestick, som levererades till guldsmedsaffärer runtom i Finland.

Vid Vinterkrigets utbrott evakuerades Nykyrka i en hast och största delen av silvret i Wists fabrik (ca 50 kg) gömdes i närheten av hans hus. Enligt kyrkoböckerna flyttade Wist till Gamlakarleby som änkling år 1947 tillsammans med sin syster Olga. Troligtvis anlände han dock till staden genast efter krigets utbrott. Också några av hans arbetare flyttade till Gamlakarleby. Wist fortsatte med tillverkningen av guld- och silversmedsarbeten, nu som partihandel. Fabriken var till en början belägen i Närvil by. Herman själv färdades runt och sålde sina produkter. Affärsverksamheten upphörde på grund av att Wist inte lyckades hitta en fortsättare till företaget, och år 1956 flyttade han till Helsingfors.

Wists forna arbetare har kommit ihåg honom som en varm och godhjärtad människa.

Guldsmed Herman Wists arbetare i Kaipiala framför den gamla verkstaden. Herman Wist sittande framme. Foto (kopia) K.H.Renlunds museum.

Esa Anttala har skrivit en bok, "*Hopeaa rajan takaa*", som skildrar Wists yngre sons, Eugens, äventyr i jakten på det gömda silvret. Utgående från boken regisserade Mikko Niskanen en film med samma namn. Under mellanfreden i juni 1941 ledde Eugen Wist en tremannapatrull i sökandet och upphämtandet av det undangömda silvret. I den civilklädda patrullen, som officiellt var på rekognoseringsuppdrag, ingick sergeant Urpo Lempiäinen (Anttala) och fänrik Toivo Paavilainen.

Patrullen gick över gränsen vid Nuijamaa 4.6.1941, lyckades ta sig till Nykyrka och återvände med silvret till Finland 16 juni. Med hjälp av silvret kunde Herman Wists fabrik i Karleby fortsätta sin verksamhet.

Guldsmedsaffärerna Niemi och Prest har också verkat i Gamlakarleby.

*OSKARI NIEMEN KULTA-
SEPÄNLIKE.*

Suomen Kultaseppä Oy:llä Turussa herra Niemi uransa aloitti, josta siirtyi kultaseppämestari Björkmanin liikkeeseen Pietarsaaren. Kun Osk. Niemen veli 1908 perusti liikkeen Kokkolaan, muutti nuorempi veli myöskin työskentelemään veljensä liikkeeseen. Mutta pitkäaikaiseksi ei veljesten yhteistyöskentely tullut, sillä veli kuoli 1919. Liike siirtyi nyt nuoremmalle veljelle, Oskarille ja on hän sitä nyt jo yli 10 vuotta hoitanut taidolla ja suurella huolella. Pienestä alusta on vuosien kuluessa liike laajentui huomatuksi alallaan.

Herra Niemi on erikoisen ystävällisesti suhtautunut suureen yleisöön sekä myöskin työntekijöihinsä. Tätä viimeksimainittua todistaa sekin, että viime vuotena hän lahjoitti liikkeessään 10 vuotta palvelleille 2:lle apulaiselle kultakellot.

Tidningen Kokkola 10.5.1930

“

**STÄMPLINGEN AV GULD OCH SILVER
I GAMLA KARLEBY.**

**UNDER ÅR 1928 STÄMPLADES HÄR GULD OCH
SILVER I FÖLJANDE MÄNGDER:**

GULD: GULDSMED O. NIEMI 5,955 GR.

J.W. KANTOLA 4,463 GR.

L. WUORINEN 2,732 GR.

SILVER: O. NIEMI 28,860 GR.

J.W.KANTOLA 14,070 GR.

L. WUORINEN 15,710 GR.

INALLES FÖRÄDLADES SÅLUNDA

13 KG. 149 GRAM GULD

OCH 58 KG 640 GRAM SILVER.

”

Österbottningen 31.1.1929

Källor:

- Borg, Tyra 1935: Guld- och silversmeder i Finland.
- Hantverkare i Gamlakarleby stad 1620 – 1910. Vi Neristassbor rf.
- K.H.Renlunds museum, forskningsarkiv
- Museiverkets historiska fotografisamling:
https://www.kuvakokoelmat.fi/pictures/view/HK19730225_10
- Nationalbibliotekets internet-sida:
<https://www.kansallisgalleria.fi/fi/object/383480>
- Pulakka, Pentti (red.) 1995: Keskipohjalaisia elämäkertoja.
- Sotapolku-internetsidan:
https://www.sotapolku.fi/henkilot/wist_eugen-konrad_1920-09-20_uusikirkko/
- Tammenlehvä-bloggen:
<https://tammenlehva.fi/blogi/2019/05/06/luottamusta-ei-voio-ostaa-se-pitaa-ansaita/>
- Tidningen Kokkola 19.4.1913, 10.5.1930, Nationalbibliotekets digitala samlingar
- Tidningen Uusi Suomi 29.12.1935. Nationalbibliotekets digitala samlingar.
- Åbo museicentrals fotografier i Finna (CC BY-ND 4.0)
- Österbottningen 3.5.1913, 26.6.1923 och 31.1.1929, Nationalbibliotekets digitala samlingar

Stor inbrottsstöld.

En ovanligt fräck inbrottsstöld har begåtts härstädes någon av nätterna mot den 24 eller den 25 dennes uti guldsmeden J. V. Kantolas affär vid Storgatan.

Hr Kantola hade midsommaraftonen lämnat affären, sedan han stängt alla dörrar, och begivit sig till sitt i en annan del av staden belägna hem. Då han i går på morgonen infann sig till affären, fann han de dubbla dörrarna på gateldan öppna och en del av en avbruten, främmande nyckel kvarsittande i innerdörrens lås. Vid inträdet i butiken fann han, att en mängd dyrbara pjäser blivit bortstulna, nämligen — såvitt hittills

Österbottningen 26.6.1923